

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

וצאצאיהם

חגית בת מרים ושמואל. פתחיה בן חנה ויאיר

ויילדיהם: דרור, הלל, אשר, ישי, רות.

עודד בן מרים ושמואל. מעין רבקה בת אורלי ואפרים

ויילדיהם: ידידיה, רננה, שירה, אמונה, צורי.

תמר בת מרים ושמואל. רועי בן שרה ומשה.

ובתם: אמונה מרתה

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

[ויקרא כ"ז א'-ח'] וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא נֶדֶר בְּעַרְפֹּךָ נִפְשֹׁת לֹה'. וְהָיָה עַרְפֹּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפֹּךָ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וְאִם נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עַרְפֹּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל. וְאִם מִבֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפֹּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שָׁקֶל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים. וְאִם מִבֶּן חֲדָשׁ וְעַד בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עַרְפֹּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקָבָה עַרְפֹּךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים כֶּסֶף. וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְנִמְעָלָה אִם זָכָר וְהָיָה עַרְפֹּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים. וְאִם מִן הוּא מֵעַרְפֹּךָ וְהֶעֱמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יַד הַנֹּדֵד וְעֲרִיכְנוּ הַכֹּהֵן.

דף ב'

ערכין ונדריים

פרשת ערכין מדברת במי שאומר "ערכי עלי", או "ערך פלוני עלי", שדינו לתת להקדש, כפי הערך הקצוב בפרשה, בין אם אותו אדם שווה הרבה מהערך הקצוב, ובין אם הוא שווה פחות מהערך הקצוב.

גיל	ערך זכר	ערך נקבה
0 - חודש	0 שקלים	0 שקלים
חודש – 5 שנים	5 שקלים	3 שקלים
5 שנים – 20 שנה	20 שקלים	10 שקלים
20 שנה – 60 שנה	50 שקלים	30 שקלים
60 שנה - מעלה	15 שקלים	10 שקלים

ונדריים הם, כשאדם אומר "דמי [=שווי שלי] עלי", או "דמי [=שווי של] פלוני עלי", שאז הוא מתחייב לתת להקדש את שווי אותו אדם שנקב בו, [כפי שהיה נמכר אדם כזה בשוק לעבד].

< ומי הם המעריכים והנדריים.

כל שיש לו דעת, כשהעריך [מי שיש לו ערך], או נדר דמיו [של מי שיש לו שווי], הרי זה מחויב לקיים דבריו, ולשלם להקדש, הערך או הנדר. ובכלל זה, כהנים, לווים, וישראלים, נשים ועבדים, טומטום ואנדרוגינוס, ואף מופלא סמוך לאיש, [הוא הלמד מהריבוי "הכל" האמור במשנה]. [ובדף ה' יתבאר בעזה"י האם גם הגוי נודר ומעריך]. אבל חרש שוטה וקטן שאין להם דעת, כשהעריכו או נדרו לא עשו כלום.

< ומי הם הנערכים.

כל המנויים בפרשה ערכין, יש להם ערך, ואם אמר אדם עליהם "ערכם עלי", חייב לקיים

דבריו, [נוכמו כן, אם הוא עצמו מהם, כשאמר "ערכי עלי", חייב לקיים דבריו], ובכללם, כל שהוא זכר ודאי, או נקבה ודאית, מבין חודש ומעלה, כגון כהנים, לוויים, וישראלים, נשים, ועבדים, חרש, שוטה, וקטן, ואפילו מנוול ומוכה שחין שאין להם שווי, והנודר את שוויים לא נתחייב כלום, מאחר שהם זכר או נקבה, הם בכלל פרשת ערכין, [והם הלמדים מהריבוי "הכל" האמור במשנה]. [ובדף ה' יתבאר בעזה"י האם גם הגוי נערך]. אבל טומטום ואנדרוגינוס, מאחר שאינם זכר ודאי או נקבה ודאית, אינם בכלל פרשת ערכין, ואין להם ערך להתחייב בו. וכן כל מי שהוא פחות מבן חודש, אפילו הוא זכר או נקבה, מאחר שלא נתנה לו תורה ערך, המעריך אותו אינו מתחייב בדבר.

< ומי הם הנידרים.

כל מי שיש לו שווי, שהבא למכור עבד דוגמתו, מקבל תמורתו דמים, הנודר לתת את דמיו להקדש, חייב לקיים דבריו ולתת דמיו להקדש ובכלל זה כהנים, לוויים, וישראלים, נשים, ועבדים, חרש, שוטה, וקטן אפילו פחות מבן חודש, [הוא הלמד מהריבוי "הכל" האמור במשנה], טומטום ואנדרוגינוס, וגוי, שכולם יש להם שווי. אבל הנודר לתת דמיו של מנוול ומוכה שחין, אינו צריך לתת להקדש דבר, כי מנוול ומוכה שחין אינם שווים כלום.

סמיכה ותמורה על ידי היורש

לדעת חכמים – מי שירש מאביו קרבן, [כגון עולה או שלמים], **נכנס תחת אביו**, להיחשב כבעל הקרבן, **לעניין** זה שאם המיר בו בהמה אחרת, נעשית **תמורה**, שנאמר בדין תמורה, "וְאִם הָמִיר קָרְבָּן בְּהֶמְהָ בְּהֶמְהָ וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ הָיָה קֹדֶשׁ", לרבות את היורש, [וזה מה שבא התנא לרבות במה ששנה "הכל ממירין"]. ומאחר שמצינו שלעניין התמורה [=תחילת הקדש של בהמת התמורה] דין היורש כאביו, יש ללמוד שגם **לעניין ההקרבה** [=סוף הקדש] של הקרבן שירש, דין היורש כאביו, ולכן, היורש סומך על הקרבן הזה, ומביא את נסכיו, [וזה מה שבא התנא לרבות במה ששנה "הכל סומכין"]. [ואף שנאמר בעניין הסמיכה, "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ" שלוש פעמים, אין ללמוד מהכתובים הללו, שלא יסמוך אדם על קרבן אביו, כי יש ללמוד מהם דברים אחרים, (א) "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ", ולא יסמוך על קרבן גוי. (ב) "וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ", ולא יסמוך על קרבן חברו. (ג) "וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ", ללמד שאם כמה בני אדם הביאו קרבן בשותפות, לא די בכך שאחד מהשותפים יסמוך עבור כולם, אלא כל אחד מהשותפים סומך].

ולדעת רבי יהודה – מי שירש קרבן מאביו, [כגון עולה או שלמים], **אינו נכנס תחתיו**, להיחשב כבעל הקרבן, ואינו סומך עליו, שנאמר בעניין הסמיכה, "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ", ללמד, שאין אדם סומך אלא על קרבנו, ולא על קרבן אביו. [י"א מאחר שלדעת רבי יהודה, מאחד משלושת הכתובים המלמדים סמיכה על קרבנו, יש ללמוד דין זה, אם כן, אינו לומד את שלושת הדינים שלומדים מהם חכמים, וחולק על הדין השלישי, שכל השותפים צריכים לסמוך, ולדעתו, די בכך שיסמוך אחד מהשותפים. וי"א שרבי יהודה מסכים לכל שלושת הדינים הנ"ל, אלא שלדעתו, שנים מהם למדים מכתוב אחד, כי מכתוב אחד יש ללמוד, שאין אדם סומך לא על קרבן גוי ולא על קרבן חברו]. ומאחר שמצינו

שלעניין ההקרבה [=סוף הקדש] אין היורש סומך כאביו, יש ללמוד שגם לעניין התמורה [=תחילת הקדש] אין היורש כאביו, ואם המיר היורש בהמה בבהמה זו, לא נעשית תמורה. [והריבוי "הִמִּיר יְמִיר" לא בא לרבות את היורש, אלא ללמד דין אחר, כמבואר להלן].

מנין שהאשה עושה תמורה כאיש

אף שכל פרשת תמורה מדברת בלשון זכר, "לא יִחְלִיפוּנוּ וְלֹא יְמִיר אֶתּוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב וְאִם הִמִּיר יְמִיר בְּהֶמָּה בְּהֶמָּה וְהָיָה הוּא וְתִמּוֹרְתּוֹ יְהָיָה קִדְּשׁ", מכל מקום דין האשה כדין האיש.

לדעת רבי יהודה – עניין זה למד מהריבוי "הִמִּיר יְמִיר".

ולדעת חכמים – עניין זה למד מהריבוי "וְאִם".

דברים נוספים שבא התנא

ללמד כששנה "הכל..."

י. כששנה התנא "הכל חייבים בסוכה".

בא ללמד, שאף הקטן, משעה שאינו צריך לאמו, הרי זה חייב בסוכה. [וקטן שאינו צריך לאמו, זה קטן שכשהוא ניעור משנתו, אינו קורא לאמו].

ז. כששנה התנא "הכל חייבים בלולב".

בא ללמד, שאף הקטן, משעה שיודע לנענע בלולב, הרי זה חייב בלולב.

ח. כששנה התנא "הכל חייבים בציצית".

בא ללמד, שאף הקטן, משעה שיודע להתעטף, חייב בציצית.

ט. כששנה התנא "הכל חייבים בתפילין".

בא ללמד, שאפילו קטן, משעה שיודע לשמור תפילין, אביו קונה לו תפילין.

י. "הכל חייבים בראיה".

לעניין זה נאמרו בגמרא שלושה דינים, שאחד מהם בא התנא ללמד, כששנה "הכל חייבים בראיה".

(א) י"א שכששנה התנא "הכל חייבים בראיה", בא ללמד, שאפילו מי שחציו עבד וחציו בן חורין, [כגון שהיה עבד של שני שותפים, ואחד מהם שחרר את חלקו בו], הרי זה חייב בראיה, ואינו כעבד גמור, שהוא פטור מראיה, [שנאמר בעניין מצות ראיה, "שִׁלַּשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאָדוֹן ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל", ללמד, שאין חייב בראיה, אלא מי שרק ה' הוא אדונו, להוציא עבד שיש לו אדון נוסף].

- ומתחילה אמרו, שדין משנתנו הוא אף כדעת בית הלל קודם שחזרו בהם, שהיו אומרים, שמי שחציו עבד וחציו בן חורין, אין כופים את רבו לשחררו, אלא מתקיים במצבו, ועובד מחצה לעצמו, ומחצה לרבו, [והסיבה שהוא חייב בראיה, כי למחצה חירות שבו, אין אדון אחר מלבד ה', ומחמת צד חירות שבו, הוא חייב בראיה]. וזה שלא כדעת רבינא, האומר, שמי שחציו עבד וחציו בן חורין, פטור מראיה, [משום שיש לצד עבדות שלו אדון אחר].

- ולבסוף אמרו, שדין משנתנו הוא כדעת בית הלל, רק לאחר שחזרו בהם, והודו לבית שמאי, שמאחר שמי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו יכול לשאת אשה, [כי אסור גם בשפחה וגם בבת חורין], כדי שלא יבטל מפריה ורביה, שהיא מצוה גדולה, שלא נברא העולם אלא בעבורה, שנאמר "כִּי כֹה אָמַר ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הֶאֱלֹקִים לִצְרָתָא וְעָשָׂה הוּא כּוֹנֵנָה לֹא תִהְיוּ בְרָאָה לְשִׁבְתָּהּ וְצָרָה אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד", לכן **תקנו חכמים, לכפות את רבו לשחררו**, [ומתחייב לשלם לרבו דמי חציו], ומאחר שמחמת התקנה הזו הוא עומד להיות משוחרר, [אף קודם שנשתחרר] הרי זה נידון כמי שאין לו אדון זולת ה', ולכן הוא חייב בראיה.

(ב) וי"א, שכששנה התנא "הכל חייבים בראיה", בא ללמד, שאפילו מי שהיה חיגר ביום הראשון, שבכך נפטר מן הראיה ביום הראשון, [שנאמר "רְגָלִים" להוציא מי שאינו יכול לבוא ברגליו], אם נתפשט ביום השני, הרי זה חייב בראיה.

- ודין זה הוא כדעת האומרים, שכל ימי הרגל הם תשלומים זה לזה, שיש חיוב ראיה בכל אחד מחמת עצמו, אלא שכשקיים מצוות ראיה באחד מן הימים, השלים חובתו, ואם כן, מאחר שגם ביום השני יש מצוות ראיה מחמת עצמו, מאחר שנתפשט ביום השני, ויכול ללכת ברגליו, הרי זה חייב בראיה.

- אבל לדעת האומרים, שכל ימי הרגל הם תשלומים ליום הראשון אבל עיקר מצוות ראיה היא ביום הראשון דווקא מאחר שביום הראשון היה חיגר ונפטר מראיה שוב אינו מתחייב בשאר ימים.

(ג) וי"א שכששנה התנא "הכל חייבים בראיה", בא ללמד, שאפילו זה שהוא סומא [=עיוור] בעין אחת חייב בראיה, ואינו כסומא בשתי עיניו, שהוא פטור מראיה.

- ודין זה הוא כדעת האומרים, שסומא בעין אחת חייב בראיה.

- אבל לדעת יוחנן בן דהבאי משום רבי יהודה, סומא בעין אחת פטור מראיה, שנאמר, "שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה אֶל פְּנֵי הָאָדָם הַזֶּה", כתוב "יִרְאֶה", וקוראים "יִרְאֶה", ללמד, שחיוב ראיה נאמר במי שיכול לבוא לראות את השכינה, כדרך שהשכינה רואה אותו, ומאחר שהשכינה רואה ראיה שלימה, למדנו שמי שאין ראייתו שלמה, אינו חייב במצוות ראיה.

יא. כששנה התנא "הכל חייבים בתקיעת שופר".

בא ללמד, שאפילו קטן, משעה שהגיע לחינוך, חייב בתקיעת שופר. וכן שנינו אין מעכבים את הקטן מלתקוע ביום טוב.

יב-יג. כששנה התנא "הכל חייבים במקרא מגילה" וכן כששנה "הכל כשרים לקרות את המגילה".

בא ללמד, שאפילו נשים, חייבות לקרוא מגילה, וכשרות לקרותה, והסיבה לכך, כי אף הן היו באותו הנס, [כן ביאר רבי יהושע בן לוי].

דף ג'

יד. כששנה התנא "הכל חייבים בזימון".

בא ללמד, שאפילו נשים ועבדים חייבים בברכת הזימון. וכן שנינו נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמם.

טו. כששנה התנא "הכל מצטרפים לזימון".

בא ללמד, שאפילו קטן, משעה שידוע למי מברכים, מזמנים עליו [כדברי רב נחמן].

טז. כששנה התנא "הכל מטמאים בזיבה".

בא ללמד, שאפילו תינוק בן יומו מטמא בזיבה.

לדעת רבי יהודה – דין זה למד מהריבוי, "דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא" הבא לרבות תינוק בן יומו.

ולדעת רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא – לא צריך שום ריבוי ללמד על תינוק בן יומו, כי נאמר בסוף העניין "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע לטמאה בה. והדזה בנדתה והזב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה", ומשמעות הכתוב, "לזכר", הוא, כל שהוא זכר, אף תינוק בן יומו, ומשמעות הכתוב "ולנקבה", הוא, כל שהיא נקבה, אף תינוקת בת יומה. [ומה שנאמר "איש איש", דברה תורה כלשון בני אדם].

יז. כששנה התנא "הכל מטמאים בטמא מת".

בא ללמד, שאפילו קטן בכלל טומאת מת. שנאמר בעניין טהרת טמאי מתים "ולקח זוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם ועל הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר", ללמד, שכל שהוא נפש, טמא טומאת מת, וטעון טהרה, ובכלל זה קטנים וגדולים. ומה שנאמר "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא", שמשמע דווקא איש ולא קטן, אין זה אלא לעניין עונש כרת, אם נכנס טמא למקדש, שרק גדול הוא בר עונשין, אבל קטן פטור מכרת.

יח. כששנה התנא "הכל מטמאים בנגעים".

בא ללמד, שאפילו קטן בכלל טומאת צרעת, שנאמר "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בקרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והוא אף אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים", ללמד, שכל שהוא אדם, מטמא בנגעים, ובכלל זה גדולים וקטנים. [וכמו כן, אשה מטמאה בנגעים, שנאמר, "והצרוע", לרבות צרוע נוסף, והוא האשה]. ומה שנאמר "איש צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו", לא נאמר אלא לעניין פריעה ופרימה, שנאמר "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא", שדין זה אמור רק באיש ולא באשה.

יט. כששנה התנא "הכל רואים את הנגעים" וכן "הכל כשרים לראות את הנגעים".

בא ללמד, שאפילו כהן שאינו בקי בנגעים ובשמותיהם, אם כשמסבירים לו הלכות נגעים הוא מבין, הרי זה רואה את הנגעים, על ידי שהולך עמו תלמיד חכם, ואומר לו, אמור טמא או טהור, וכשהוא אומר כפי מה שהחכם מורה לו, הרי זה טמא או טהור, [שהטומאה והטהרה

תלויה במאמר הכהן]. אבל אם גם כשמסבירים לו אינו מבין, אינו רואה את הנגעים.

כ. כששנה התנא "הכל כשרים לקדש [מי חטאת]".

אם דעת התנא כדעת רבי יהודה, שקטן כשר לקידוש מי חטאת, [אבל אשה ואנדרוגינוס פסולים], דבר זה בא התנא ללמד, שאפילו קטן מקדש מי חטאת.

ואם דעת התנא כדעת חכמים, שאשה כשרה לקידוש מי חטאת, [אבל קטן פסול], דבר זה בא התנא ללמד, שאפילו אשה מקדשת מי חטאת.

כא. כששנה התנא "הכל כשרים להזות [מי חטאת]".

בא התנא ללמד, שאפילו ערל [מחמת אונס, כגון שמתו אחיו מחמת מילה], כשר להזות מי חטאת, [וכדעת רבי אליעזר, שאמר, שערל שהזה הזאתו כשרה].

כב-כג. כששנה התנא שתי פעמים "הכל שוחטים".

בא התנא ללמד, שאפילו כותי, ואפילו ישראל מומר, שחיטתם כשרה.

כד. כששנה התנא "הכל מעלים לארץ ישראל".

י"א שבא התנא ללמד, שאף שמי שיש לו עבד כנעני מהול למכור, ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בארץ ישראל, כופים את רבו להעלותו.

וי"א שבא התנא ללמד, שאדם כופה את אשתו ובני ביתו לעלות לארץ ישראל, אף מנוה יפה שבחו"ל, לנוה רע שבארץ ישראל.

כה. כששנה התנא "[הכל מעלים לארץ ישראל] ואין הכל מוציאים".

בא התנא ללמד, שעבד שברח מחו"ל לארץ, אין מוציאים אותו לחו"ל להחזירו לרבו.

כו. כששנה התנא "הכל מעלים לירושלים".

שבא התנא ללמד, שאדם כופה את אשתו ובני ביתו לעלות מארץ ישראל לירושלים, אף מנוה יפה שבשאר ארץ ישראל, לנוה רע שבירושלים.

כז. כששנה התנא "[הכל מעלים לירושלים] ואין הכל מוציאים".

שבא התנא ללמד, שאין אדם כופה את אשתו ובני ביתו לצאת מירושלים לעיר אחרת, אף מנוה רע שבירושלים, לנוה יפה שבעיר אחרת.

-

עד השתא דריש "הכל" לאתויי מאי, ומהשתא דריש הנך דתני "כהנים לויים וישראלים", וקא בעי פשיטא, אי הנך לא ליחייבו מאן ליחייב. [רש"י]

[א] למה שנה התנא "הכל חייבים

בסוכה כהנים לוויים וישראלים"

מאחר שנאמר, "בַּסֹּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים", ללמד, שחייב ישיבה בסוכה הוא כאופן שאדם דר

בביתו, [=תשבו כעין תדורו], יש ללמוד כשם שבביתו אדם דר עם אשתו, כך חיוב סוכה הוא שידור בה אדם עם אשתו.

ואם כן, היה מקום לומר, שהכהנים, שהעבודה מוטלת עליהם, ואינם יכולים לדור בסוכה עם נשותיהם, יהיו פטורים לגמרי מן הסוכה.

ולכן שנינו, שאף שהיה מקום לומר שהכהנים פטורים מהסוכה, בכל זאת, **גם הכהנים הבאים לעבוד בבית המקדש חייבים בסוכה, כי אף שאינם יכולים לקיים מצוות סוכה באופן מושלם עם נשותיהם, מכל מקום באופן שיכולים לקיים, חייבים לקיים**, [ובשעה שאינם עובדים יכנסו לסוכה].

[ב] למה שנה התנא "הכל חייבים

בציצית כהנים לוויים וישראלים"

מאחר שנאמר, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו. גדלים תעשה לך על ארבע פנפות פסותך אשר תכסה בה", להקיש איסור כלאים למצות ציצית, למדנו, שהאסור בכלאים חייב בציצית, אבל המותר בכלאים אינו מצווה בציצית.

ואם כן, היה מקום לומר שהכהנים שהותרו בכלאים, שכן האבנט של בגדי כהונה היה של כלאים, [שנאמר, "וְאֵת הָאֲבֵנֵי שֵׁשׁ [=פשתן] מְשֻׁזָּר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי [=כולם צמר] מְעֻשָׂה רָקִים"], כמו כן לא יהיו מצווים על מצוות ציצית.

ולכן שנינו, שאף שהיה מקום לומר כן, בכל זאת, **גם הכהנים חייבים בציצית**, שלא הותרו בכלאים אלא בזמן העבודה במקדש, אבל בשאר זמנים, נאסרו בכלאים כשאר ישראל, ולכן גם על הציצית מצווים הם כשאר ישראל.

[ג] למה שנה התנא "הכל חייבים

בתפילין כהנים לוויים וישראלים"

מאחר שנאמר, "וּקְשָׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ", להקיש תפילין של יד ותפילין של ראש זו לזו, היה מקום לומר, שמי שאינו יכול הניח אחת מהן, פטור משתייהן.

ובכלל זה כהנים בשעת העבודה, שאינם יכולים להניח תפילין של יד, כי נאמר בעניין בגדי כהונה, "וְלִבָּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ", ללמד, שלא יהא דבר חוצץ בין בשרם לבגד, ולכן בזמן שהם לבושים בגדי כהונה, לא יוכלו להניח תפילין של יד, שמקומו על הקיבורת תחת הבגדים, [שנאמר "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת" ולא לאחרים לאות, שיהא תחת הבגד ולא יראה לאחרים].

ואם כן, היה מקום לומר, שבשעת העבודה, כשם שאינם מניחים תפילין של יד, כמו כן יהיו פטורים גם מהנחת תפילין של ראש, [אף שאותו יכולים להניח בזמן העבודה, שאין המצנפת על כל הראש, ויש מקום פנוי תחתיה להנחת תפילין של ראש].

ולכן שנינו שאף שהיה מקום לומר כן, בכל זאת, **הכהנים חייבים בתפילין של ראש, גם בזמן העבודה**, כי באמת כל תפילה היא מצווה בפני עצמה, ואינן מעכבות זו את זו, ולכן תפילין של ראש, שיכולים להניח, הם מניחים.

בתקיעת שופר כהנים לווים וישראלים"

< מתחילה רצו לומר, שמאחר שנאמר בעניין מצוות תקיעת שופר, "וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מִלְאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם", היה מקום לומר, שלא נצטוו בדבר אלא ישראל, שאין להם אלא יום אחד של תרועה, אבל כהנים, שתוקעים גם בזמנים אחרים, שנאמר, "וּבְיוֹם שְׂמֹחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זְבָחֵי שְׁלַמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לְפָנַי אֶל־הֵיכֶם אֲנִי ה' אֶלְקֵיכֶם", אינם מצווים בתקיעה של ראש השנה, וכדי שלא נאמר כן, שנינו, "הכל חייבים בתקיעת שופר כהנים לווים וישראלים", ללמד, שגם הכהנים חייבים בתקיעת שופר של ראש השנה.

- אולם דחו זאת, כי באמת גם לכהנים אין אלא יום אחד של תקיעה בשופר, שכן התרועה שמריעים על העולות והשלמים אינה בשופר, אלא בחצוצרות, שנאמר "וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת", ואם כן, מהטעם שנאמר "יוֹם תְּרוּעָה" לא היינו טועים לומר, שכהנים אינם מצווים בתקיעת שופר של ראש השנה.

< ולמסקנה אמרו, שמאחר ששנינו, שיום הכיפורים של מוצאי היובל שווה לראש השנה של כל השנים, בחיוב תקיעות וברכות [=זכרונות מלכויות ושופרות], היה מקום לומר, שרק ישראל, שנוהגים בהם כל דיני היובל, [ובכלל זה, שהמוכר שדה ביובל, אינה מכורה, ולכן המעות חוזרים לקונה, כי לא קנה כלום], חייבים בתקיעות אלו של מוצאי יובל וראש השנה, אבל כהנים [ולווים], שלא נוהגים בהם כל דיני היובל, [שאם מכרו שדה ביובל היא מכורה ומיד יוצאת, ולכן המעות נשארים בידם, כי המכירה חלה], כמו כן יהיו פטורים מתקיעות אלו, ולכן שנינו, שאף שהיה מקום לומר שהם פטורים, בכל זאת הם חייבים בתקיעות אלו. והסיבה לכך היא, כי אף שלעניין זה שאין מכירת שדה ביובל דינם שונה משאר ישראל, בכל שאר דיני היובל הם שווים לכל ישראל, [כגון ששדותיהם חוזרים ביובל, וחובותיהם נשמטים ביובל, וכשנמכרו לעבדים הם יוצאים ביובל].

דף ד'

במקרא מגילה כהנים לווים וישראלים"

הסיבה שהוצרך התנא לפרט חיוב מקרא מגילה לכהנים לווים וישראלים, היא, ללמד על כך, שאפילו כהנים בעבודתם, ולווים בדוכנם, וישראל במעמדם, מבטלים העבודה, ובאים לשמוע מקרא מגילה.

בזימון כהנים לווים וישראלים"

הסיבה שהוצרך התנא לפרט חיוב זימון לכהנים לווים וישראלים, היא, ללמד על כך, שאפילו כשהם אוכלים קדשים, שנאמר בהם, "וְאָכְלוּ

אתם אשר כִּפַּר בָּהֶם", ללמד שהאכילה של הקדשים מכפרת, והיה מקום לומר שעל אכילה כזו אין לברך ברכת המזון, מכל מקום הם **חייבים לברך ברכת המזון**, כי נאמר "וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" וגם אכילה כזו משביעה, והרי היא בכלל הכתוב, "וְאֶכְלֶתָּ וְשָׂבַעְתָּ", שיש על כך חיוב, "וּבֵרַכְתָּ".

[ז] למה שנה התנא "הכל מצטרפים

לזימון כהנים לווים וישראלים"

הסיבה שהוצרך התנא לפרט, שהכל מצטרפים לזימון, כהנים לווים וישראלים, היא, ללמד על כך, שאף כשהכהנים אוכלים דבר האסור לישראל, כגון שאוכלים תרומה וקדשים, וישראל אוכל חולין, הם מצטרפים עמו לזימון, כי הוא אוכל חולין המותרים להם, ומאחר שיכולים להצטרף על ידי מה שהישראל אוכל, הם מצטרפים אף על פי שהם אוכלים דבר שהוא אינו יכול להצטרף עימהם.

האם כהנים נותנים מחצית

השקל לקרבנות ציבור

כל ישראל מחויבים לתת מחצית השקל בשנה לצורך קניית קרבנות ציבור, שנאמר, "זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ".

ואמר רבי יהודה שהעיד בן בוכרי ביבנה – שהכהנים [והלויים] אינם בכלל החיוב הזה, שנאמר בעניין, "כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים", ושבת לוי אינו בכלל פקודי בני ישראל, כי לא נמנה עם שאר בני ישראל. ומכל מקום, אם כהן נתן מחצית השקל לצורך קניית קרבנות ציבור כשאר ישראל, אינו חוטא בכך, כי אף שאינו מחויב בדבר, אין להחשיב את הקרבן הנקנה בתרומתו כחולין בעזרה, כי כשמוסר את תרומתו לציבור, הרי היא כממון הציבור, וניתן לקנות בה קרבנות ציבור.

ורבי יוחנן בן זכאי אמר – שגם הכהנים הם בכלל חיוב נתינת מחצית השקל, שנאמר "זֶה יִתְּנוּ", ו"זה" בגימטריא שנים עשר, ללמד, שכל שנים עשר השבטים בכלל חיוב הנתינה, ומה שנאמר "כָּל הָעָבֵר עַל הַפְּקָדִים", הכוונה לכל אלו שעברו בים סוף, והכהנים בכללם, ולפיכך כל כהן שאינו נותן מחצית השקל הרי זה חוטא. [והכהנים האומרים שאינם חייבים במחצית השקל, טענתם מחמת הכתוב, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לָא תֵאָכֵל", המלמד, שמנחות הכהנים אינן נאכלות אלא נשרפות, ומכח זה הם אומרים, שלא יתכן שמנחות ציבור, כמנחת העומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, באות גם מכספי הכהנים, כי אם כן לא היו נאכלות אלא נשרפות, ומתוך שהן נאכלות, על כרחך אינן באות מכספי הכהנים, ואם כן, על כרחך הכהנים אינם נותנים ממון לקניית קרבנות הציבור. ומכל מקום אין זו דרשה נכונה, כי אין המנחות הללו רק משל הכהנים, ולכן הן נאכלות].

[ח] למה שנה התנא "הכל מעריכים

כהנים לווים וישראלים"

< **מתחילה רצו לומר**, שהסיבה שהוצרך התנא לפרט, שהכל מעריכים, כהנים לוויים וישראלים, היא, **כי לדעתו, כהנים אינם חייבים לתת מחצית השקל**, [כדעת בן בוכרי], ומאחר שנאמר, "וְכָל עֶרְכָּף יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל", היה מקום לומר שהוקשה פרשת ערכין לפרשת חיוב נתינת מחצית השקל, ורק המחויב במחצית השקל הוא בכלל פרשת ערכין, אבל כהנים שאינם חייבים במחצית השקל, אינם בכלל פרשת ערכין, ולכן שנה התנא בפירוש, שגם הכהנים מעריכים.

- **אולם אביי הקשה על כך**, הלא הכתוב "וְכָל עֶרְכָּף יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", מלמד דין אחר, והוא, שלעולם אין ערך פחות מסלע, ואפילו עני שאין לו לתת כפי הערך הקצוב בפרשה, שנותן כפי השגת ידו, שנאמר, "וְאִם מָךְ הוּא מְעֶרְכָּף וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָד הַנֹּדֵד יְעַרְיְכֶנּוּ הַכֹּהֵן", מכל מקום לא יפחות מסלע. ואם כן, מאחר שהכתוב "וְכָל עֶרְכָּף יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", בא ללמד שאין ערך פחות מסלע, לא בא ללמד שכהנים שאינם חייבים במחצית השקל, אינם בכלל פרשת ערכין, ואם כן לא מחמת הכתוב הזה, הוצרך התנא לפרט, שגם כהנים בכלל פרשת ערכין.

< **ולפיכך אמר אביי**, שהסיבה שהוצרך התנא לפרט, שגם הכהנים בכלל פרשת ערכין, היא, **כי נאמר בעניין חיוב פדיון הבן**, "וּפְדוּיֹו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּף כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא" והיה מקום לומר, שבא הכתוב להקיש את חיוב הפדיון לערכין, וללמד, שמי שישנו בכלל פדיון, כלומר ישראלים, ישנו בכלל פרשת ערכין, אבל כהנים [ולוויים], שאינם בכלל חיוב פדיון, אינם בכלל פרשת ערכין, ולכן שנה התנא בפירוש, שגם הכהנים מעריכים.

- **אולם רבא הקשה על כך**, אם כן הוא, שמאחר שנאמר באיזה עניין "בְּעֶרְכָּף", הרי זה מלמד, שהוקש אותו עניין לערכין, וכל שאינו בכלל פרשת ערכין, אינו בכלל אותו עניין, אם כן, הכתוב האמור בעניין איל האשם, "וְאֵת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לְהִ' אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכָּף לְאֵשׁ אֵל הַכֹּהֵן", ילמד, שטומטום ואנדרוגינוס, שאינם בכלל פרשת ערכין, לא יהיו בכלל חיוב איל אשם, ובאמת חייבים הם באשם ככל ישראל.

< **ולפיכך אמר רבא**, שהסיבה שהוצרך התנא לפרט, שגם הכהנים בכלל פרשת ערכין, היא, **כי נאמר בעניין עני שהעריך את עצמו**, "וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן", והיה מקום לדרוש זאת, שיעמוד הנערך לפני הכהן, אבל הנערך עצמו לא יהא כהן, ולכן שנה התנא בפירוש, שגם הכהנים מעריכים.

דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר בְּעֶרְכָּף נִפְשָׁת לֵה'. וְהָיָה עֶרְכָּף הַזָּכָר ... וְאִם נִקְבָּה הוּא ... וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן ...

ערך סתום

כבר נתבאר, שהאומר "ערכי עלי", או "ערך פלוני עלי", חייב לתת את הערך הקצוב בפרשה, לפי שנותיו של הנערך.

ומתוך שנאמר הריבוי, "בְּעֶרְכָּךָ", למי חכמים, שלא רק כשהעריך אדם מסוים, [כעצמו או אחר], מתחייב, אלא אף כשאמר ערך סתום, כלומר "הרי עלי ערך", הרי זה מתחייב להביא לכל הפחות שלושה שקלים, כפי הערך הפחות שבפרשה, [וְלִנְקָבָה עֶרְכָּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסָף]. אבל אין לומר שיביא חמישים שקלים, כפי הערך המרובה שבפרשה, [וְהָיָה עֶרְכָּךָ הַזָּכָר מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכָּךָ חֲמִשִּׁים שְׁקָל כָּסָף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ], כי תפסת מרובה, לא תפסת, תפסת מועט, תפסת. וכן אין לומר שיביא שקל אחד ככתוב "וְכָל עֶרְכָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", כי כתוב זה לא נאמר אלא למי שאין ידו משגת.

לדעת רב נחמן אמר רבה בר אבוא ללשון ראשון – אמנם, מסברא גם כן היינו יודעים, שהמתחייב ערך סתום, יביא פחות שבערכין, כי תפסת מועט תפסת, והכתוב "בְּעֶרְכָּךָ", המלמד, שהמתחייב ערך סתום מביא שלושה שקלים, בא ללמד, שכן **דינו אף כשאין ידו משגת לכך**, ואינו כמי שמתחייב לתת ערך אדם מסוים, שאם אין ידו משגת לתת כפי הערך הקצוב בפרשה, נותן כפי מה שידו משגת, ופעמים לא יתן אלא שקל אחד, והסיבה לכך שהמתחייב ערך סתום שונה משאר מעריך, כי מאחר שאמר ערך סתום עלי, וידוע הוא, שפחות שבערכין הוא שלושה שקלים, הרי זה כאומר בפירוש, הרי עלי שלושה שקלים, ואינו דומה לאומר ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, שאין דבריו מוכיחים שידוע כמה מתחייב, שהרי אין הכל יודעים את שנותיו, אבל באומר ערך סתום, דבר גלוי הוא, שהרי לא תלה בשום אדם.

ולדעת רב נחמן אמר רבה בר אבוא ללשון שני – אדרבה, מסברא היינו יודעים, שהמתחייב ערך סתום, יביא פחות שבערכין, כלומר שלושה שקלים, אף כשאין ידו משגת לכך, כי מאחר שאמר ערך סתום עלי, וידוע הוא, שפחות שבערכין הוא שלושה שקלים, הרי זה כאומר בפירוש, הרי עלי שלושה שקלים, והכתוב "בְּעֶרְכָּךָ", בא ללמד, שהמתחייב ערך סתום, דינו ככל מעריך, שרק כשידו משגת יתן שלושה שקלים, אבל אין ידו משגת, יתן כפי מה שידו משגת.

ערך אברים

האומר, "ערך אבר פלוני עלי", אם אין הנשמה תלויה באותו אבר, [כלומר, שהאדם יכול להתקיים גם כשיהיה אותו אבר חסר], כגון שאמר "ערך ידי עלי", או "ערך רגלי עלי", אינו חייב כלום, שנאמר, "בְּעֶרְכָּךָ", ללמד, שרק המעריך ערך כולו, מתחייב, אבל המעריך ערך של אברים, אינו מתחייב דבר. [ואף שכבר דרשו את הכתוב "בְּעֶרְכָּךָ", כמבואר לעיל, מכל מקום, מתוך שלא נאמר "בְּעֶרְכָּךָ", אלא "בְּעֶרְכָּךָ", למדו מהכתוב שני דברים].

אולם אם הנשמה תלויה באותו אבר, [כלומר, שאם יחסר אותו אבר, מיד ימות], כגון שאמר, "ערך ראשי עלי", או "ערך כבדי עלי", הרי זה נחשב כמי שהעריך את כולו, שנאמר "נִפְשָׁת", ללמד, שכל שהעריך דבר שהנפש תלויה בו מתחייב.

מת וגוסס אין להם ערך, והאומר על מת או גוסס, "ערך זה עלי", לא נתחייב בכלום, שנאמר "וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן", ללמד, שאין ערך אלא לזה שיכול לעמוד בכוחות עצמו, להוציא מת וגוסס, שאינם יכולים לעמוד.

כל הדינים הלמדים מהכתוב "נִפְשֹׁת"

אילו היה כתוב אך ורק, "נפש", כבר היינו למדים את שלושת הדינים הבאים:

א. ערך עבר שהנשמה תלויה בו נידון כערך כולו, [כפי שנתבאר לעיל].

ב. לא רק כשהעריך אחד הוא מתחייב, אלא אף כשהוא מעריך הרבה בני אדם הוא מתחייב, [כי "נפש" משמעותו הרבה בני אדם, כמו שנאמר, "וְנִפְשׁ אָדָם שְׁשָׁה עָשָׂר אֶלְפִי"].

ג. לא רק איש מתחייב, [ככתוב "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר בְּעֶרְכָּךְ"], אלא אף אשה מתחייבת, [כי כך יש לדרוש "בְּעֶרְכָּךְ נִפְשִׁי", כל נפשות יכולות להעריך].

ואף שאין כאן אלא כתוב אחד, יש ללמוד ממנו את שלושת הדינים הנ"ל, כי שקולים הם, ואין לך חומר בזה יותר מזה, שתאמר דין זה תלמד ולא את האחרים.

ד. ומתוך שלא נאמר רק "נפש" אלא "נִפְשֹׁת", למדו דין נוסף, והוא, שאפילו מנוול ומוכה שחין, שאין להם שווי, [והאומר "דמיהם עלי" לא נתחייב כלום], מאחר שיש בהם נפש, יש להם ערך, והאומר "ערכם עלי", נותן כפי הערך הקצוב בפרשה לפי שנותיהם.

טומטום ואנדרוגינוס בנדרים ובערכין

מתוך שנאמר בעניין ערכין, "וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזָּכָר ... וְאִם נִקְבָּה הָיָה ...", יש ללמוד, שלא נאמרו כל הערכין שבפרשה, אלא במי שהוא זכר ודאי או נקבה ודאית, אבל לטומטום ואנדרוגינוס אין ערך, והאומר "ערכם עלי", לא נתחייב כלום.

אולם מתוך שנאמר הריבוי "וְהָיָה עֶרְכָּךְ", יש ללמוד, שדווקא ערך אין להם, אבל האומר דמיהם עלי, חל נדרו, וחייב לתת להקדש את שוויים, ולעניין זה, שווים טומטום ואנדרוגינוס לזכר ונקבה, שהם נידונים בכבודם, כלומר, שנידונים אחר אבר אחד שכבודם תלוי בו, שאם אמר עליהם, "דמי ראשם עלי", חייב לתת דמי כל הגוף. [ובלבד שנתכוון לתת להקדש בדק הבית. אבל להקדש מזבח, אין אומרים נידון בכבודו, ואין קדוש אלא אותו אבר שהקדיש].

ראש עבד

א. הקדיש ראש עבדו לקדושת מזבח [שיקנה בדמיו קרבן] – לא קדש אלא הראש, ומאחר שאין דרך להפריד הראש מהגוף, נמצא שבעליו והקדש שותפים בעבד, [וימכר לקנות בדמי ראשו קרבן, ודמי שאר אבריו חולין לבעלים].

ב. הקדיש ראש עבדו לבדק הבית – הרי זה נידון בכבודו, ומאחר שכבודו תלוי בראש, קדש כל העבד לבדק הבית.

ג. מכר ראש עבדו – זכה הקונה בראש לבדו, ומאחר שאין דרך להפריד הראש מהגוף, הרי המוכר והקונה שותפים בעבד.

ראש חמור

א. הקדיש ראש חמורו לקדושת מזבח [שיקנה בדמיו קרבן] – לא קדש אלא הראש, ומאחר שאין דרך להפריד הראש מהגוף, נמצא שבעליו והקדש שותפים בחמור, [וימכר לקנות בדמי ראשו קרבן, ודמי שאר אבריו חולין לבעלים].

ב. הקדיש ראש חמורו לבדק הבית – הרי זה נידון בכבודו, ומאחר שכבודו תלוי בראש, קדש כל החמור לבדק הבית.

ג. מכר ראש חמורו – זכה הקונה בראש לבדו, ומאחר שאין דרך להפריד הראש מהגוף, הרי המוכר והקונה שותפים בחמור.

ראש פרה

א. הקדיש ראש פרתו לקדושת מזבח [שיקנה בדמיה קרבן] – לא קדש אלא הראש, ומאחר שדרך לשחוט פרה, להפריד הראש מהגוף, הראש ניתן להקדש, [לקנות בדמיו קרבן], ושאר הגוף חולין לבעלים. [ומה שאמרנו, שכשהקדיש ראש פרה לקדושת מזבח, לא קדשה כולה, זה רק כשהיתה הפרה בעלת מום, שאינה ראויה להיקרב בעצמה, והקדישה להביא קרבן בדמי ראשה, אבל אם היתה תמימה, הראויה להיקרב בעצמה, והקדיש את הראש קדושת הגוף להקריבו בעצמו, יתכן שקדש להיקרב, ופשטה הקדושה בכל הפרה, והרי היא עצמה קרבה. [בדבר זה נסתפק רבא בדף ה']. ואם הקדיש את כולה להביא בדמיה קרבן בזה דין פשוט שנתפס בה קדושת הגוף להיקרב היא עצמה קרבן [כן אמר רבא בדף ה']].

ב. הקדיש ראש פרתו לבדק הבית – הרי זו נידונית בכבודה, ומאחר שכבודה תלוי בראש, קדשה כל הפרה לבדק הבית.

ג. מכר ראש פרתו – זכה הקונה בראש לבדו, ומאחר שדרך לשחוט פרה, ולהפריד הראש מהגוף, הראש ניתן לקונה, ושאר הגוף נשאר ביד הבעלים.

דף ה'

האומר רגלה של בהמה זו עולה

לדעת רבי מאיר – המקדיש רגל בהמה [טהורה] לעולה, לא קדשה אלא הרגל, שנאמר "וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לֵה' כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לֵה' יִקְדָּשׁ", ללמד שכפי מה שיתן מהבהמה, כך יקדש ממנה, ולא יותר, [ומכל מקום, אותה רגל קדושה קדושת עולה כפי שאמר, שנאמר, "יִקְדָּשׁ" וּלְכֹן, עַל כּוֹרְחוֹ תִקְרַב לְכֹךְ, וְלֹא יוּכַל לִפְדוּתָהּ בְּלֹא מוֹם, וְלֹכֵן יִמְכּוֹר אֶת הַבְּהֵמָה לְמִי שְׂצָרִיךְ עוֹלָה, וְלֹא יִיטוֹל מִמֶּנּוּ דְמִים אֲלֵא עַל שְׂאֵר גּוֹפָה שְׁעוּדוֹ חוֹלִין, אֲבָל רִגְלָהּ כִּבְרֵי קְדוּשָׁה וְאִינָה שְׁלוֹ].

ולדעת רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון –

המקדיש רגל בהמה [טהורה] לעולה **כל הבהמה קדושה**, שנאמר הריבוי, "כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ", ללמד, שבהקדשת מקצתה, כולה נעשית קדושה.

האומר ראש של בהמה זו עולה

לדברי הכל, המקדיש ראש בהמה טהורה לעולה, מאחר שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו, **קדשה כל הבהמה קדושת עולה**.

דמי ראשי למזבח

לעיל נתבאר, שהנודר לבדק הבית, שווי אבר שהנשמה תלויה בו, כגון ראשו, הרי זה נידון בכבודו, וכאילו נדר את כל הגוף.

ומתחילה נסתפק רבא, מה הדין כשנדר אבר כזה לקדושת מזבח, כגון שנדר דמי ראשו לקדושת מזבח, [שמתחייב להביא קרבן, בדמים של שווי ראשו], האם גם בזה, מאחר שנדר אבר שהנשמה תלויה בו, מביא דמי כולו, או מאחר שלא נדר לבדק הבית, אלא לקדושת מזבח, אינו נידון בכבודו.

ומתוך הברייתא שבדף ד' מבואר, שהדין הוא, שאינו מביא אלא דמי ראשו.

ערכי לגבי מזבח

לעיל נתבאר, שהאומר "ערכי עלי", מתחייב להביא להקדש בדק הבית, כפי הערך הקצוב בפרשה לפי שנותיו, אלא אם כן אין ידו משגת, שאז אינו מביא אלא כפי שידו משגת.

ונסתפק רבה, מה הדין, כשאמר "ערכי עלי למזבח", שרוצה להתחייב כפי ערכו, להביא בדמים הללו קרבן. האם מאחר שנתחייב להביא כפי חיוב ערכין, אם אין ידו משגת להביא כפי הערך הקצוב בפרשה לפי שנותיו, יביא כפי מה שידו משגת, כדין ערכין. או מאחר שנתחייב להביא את הממון למזבח, אינו יוצא ידי חובה, עד שיביא כפי שוויו, שלא מצינו הקדש מזבח שלא כפי שוויו.

הקדיש שדה אחוזה למזבח

המקדיש שדה אחוזה לבדק הבית, אינו פודה אותה כפי שווייה, אלא כפי הערך הקצוב בפרשה, "וְאִם מִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַה' וְהָיָה עֶרְכָּדָּ לְפִי זָרְעוֹ זָרַע חֹמֶר שְׁעָרִים בְּחֻמְשֵׁים שְׁקָל כֶּסֶף".

ונסתפק רב אשי, מה הדין, כשהקדיש אדם שדה אחוזה להביא בדמיו קרבן, האם גם זו נפדית לפי הערך הקצוב, של זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, או מאחר שנתקדשה למזבח, יש לפדותה כפי שווייה.

המעריך מי שהוא פחות מבן חודש

מדין תורה, האומר על מי שהוא פחות מבן חודש, "ערכו עלי", לא נתחייב כלום, כי לא נתנה תורה ערך אלא למי שהוא בן חודש ומעלה. אבל האומר עליו "דמיו עלי", מתחייב לתת את שווייו

להקדש, כי גם מי שהוא פחות מבן חודש יש לו שווי.

< ולדעת רבי מאיר – כן הוא מעיקר הדין, אבל למעשה, גם האומר עליו "ערכו עלי", **מתחייב לתת להקדש את שווייו**. כי לדעת רבי מאיר, אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ומאחר שיודע שאין ערך לפחות מבן חודש, ודאי לא נתכוון להתחייב ערך של פחות מבן חודש, אלא נתחייב לתת להקדש את דמיו.

אבל אין לומר, שטעמו של רבי מאיר הוא, משום גזרה, שחששו חכמים, שאם המעריך פחות מבן חודש יהיה פטור לגמרי, היו באים לכלל טעות, שגם ליותר מבן חודש אין ערך. אלא הטעם של רבי מאיר הוא, משום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, **ומהטעם הזה, דעת רבי מאיר, שגם האומר "ערך כלי עלי", אף שלכלי אין ערך, מאחר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, כוונתו להקדיש דמי [=שווי] הכלי, [עד כאן דברי רב גידל אמר רב].**

וכמו כן, מהטעם הזה, לדעת רבי מאיר, המקדיש בהמת חבירו, שאינה שלו, ואינו יכול להקדישה, ודאי לא הוציא דבריו לבטלה, אלא כוונתו לתת להקדש כפי מה שהיא שווה, [ואין לומר, שכוונתו להקדיש את הבהמה עצמה, לכשיקנה אותה מחברו]. [אלו דברי רבה בר יוסף אמר רב או רב ייבא בר יוסי אמר רב].

ודין זה הוא כשאמר "בהמת חברי עלי להקדש", אבל אם אמר על בהמת חברו, "בהמה זו להקדש" לא אמר כלום. [אלו דברי רב אשי].

< ולדעת חכמים – אף למעשה, האומר על מי שהוא פחות מבן חודש, "ערכו עלי", **אינו מתחייב כלום, שלא הוציא דבריו אלא לבטלה.**

ולא רק כשיש מקום לומר, שבאמת נתכוון לתת ערך של בן פחות מחודש, כי טעה לחשוב שיש לו ערך, ואם כן הקדש טעות הוא, ולכן לא נתחייב כלום.

אלא אף במקום שברור שיודע שאין ערך למה שאמר, כגון שאמר, "ערך כלי עלי", אין לומר שכוונתו לנדור דמי הכלי, אלא הוציא דבריו לבטלה, ולא נתכוון להתחייב כלום.

דין גוי לעניין נדרים

כשם שישראל נודרים, [להתחייב לתת שווי ממון לבדק הבית], ונידרים, [שהמתחייב לתת את שוויים לבדק הבית, חל חיובו], כך הגוים נודרים ונידרים.

דין גוי לעניין ערכין

בפרשת ערכין נאמר, "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר בְּעַרְפָּךָ נִפְשֶׁת לָהּ" **ומתוך שנאמר "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" משמע, שלא נאמרה פרשת ערכין לגויים, אלא לבני ישראל בלבד. ומתוך שנאמר "אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר בְּעַרְפָּךָ" משמע, שנאמרה פרשת ערכין לכל שהוא איש, ואף גויים בכלל.**

ומאחר שכתוב אחד מוציא גוים מפרשת ערכין, וכתוב שני מביאם לפרשת ערכין, **על כרחך, לדבר**

אחד גויים בכלל הפרשה, ולדבר אחד גויים אינם בכלל הפרשה, ונחלקו בזה חכמים.

לדעת רבי מאיר – גויים נערכים, כלומר יש להם ערך, כפי הערך הקצוב בפרשה, וישראל שאמר על גוי, "ערכו עלי", מתחייב לשלם להקדש כפי ערכו. אבל הגויים אינם מעריכים, שאם אמרו "ערכי עלי", או אפילו "ערך ישראל זה עלי", אינם חייבים כלום. והסברא שיש להביאם להיות נערכים ולא מעריכים, כי מצינו דוגמתם חרש שוטה וקטן, שהם נערכים ולא מעריכים.

ולדעת רבי יהודה – הגויים מעריכים, שאם אמרו על ישראל, "ערך ישראל זה עלי", חייבים לתת להקדש כפי ערכו הקצוב בפרשה. אבל הגויים אינם נערכים, כלומר אין להם ערך, וישראל שאמר על גוי, "ערכו עלי", וכן כשגוי אמר על עצמו, "ערכי עלי", אינו מתחייב לשלם להקדש כלום. והסברא שיש להביאם להיות מעריכים ולא נערכים, כי מצינו דוגמתם טומטום ואנדרוגינוס, שהם מעריכים ולא נערכים.

ואמר רבא, שבין שתי הסברות הללו, סברת רבי יהודה מסתברת יותר, כי יש להשוות גוים לטומטום ואינדרוגינוס, שיש להם דעת כמותם, ולא לחרש שוטה וקטן, שאין להם דעת, ואינם כגוים שיש להם דעת.

ומכל מקום אמר רבא, שההלכה כרבי מאיר, כי יש ראייה לדבריו מן הכתובים, שנאמר "וַיִּשְׁמְעוּ צָרִי יְהוּדָה וּבְנֵימָן [הם הגוים שהושיב סנחריב בארץ ישראל] כִּי בָנִי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכַל לַיהוָה אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּגְשׁוּ אֶל זֶרְבָבֶל וְאֶל רָאשֵׁי הָאֲבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנָה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרוּשׁ לְאֶלְקֵיכֶם וְלוֹ אֶנְחָנוּ זִבְחִים מִימֵי אִסֵּר חֲדָן מְלָךְ אֲשׁוּר הַמַּעֲלָה אֲתָנוּ פֹה. וַיֹּאמֶר לָהֶם זֶרְבָבֶל וַיִּשׁוּעַ וַיִּשְׁאַר רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בַּיִת לְאֱלֹהֵינוּ כִּי אֶנְחָנוּ יַחַד נִבְנָה לַיהוָה אֶלְקֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוְּנוּ הַמֶּלֶךְ כּוֹרֵשׁ מְלָךְ פָּרַס", הרי שאין לקבל מן הגוים לצורך הקדש בדק הבית.

- ומתחילה רצו לומר, שלדעת רבי יהודה אין קושיה מהכתוב הזה, כי באמת מודה רבי יהודה, שאין לקבל מהגוים ממון לבדק הבית, ולא אמר שיקבלו מהם מה שמעריכים, אלא שכשהעריכו, נתחייבו לתת, אבל כשהם מביאים, אין לוקחים מהם לבדק הבית, אלא גונזים את הממון. [אולם דחו זאת, כי יש ראייה מברייתא, שכשהם מביאים ממון לבדק הבית, יש בו מעילה, ואם כן ודאי מקבלים מהם ממון לבדק הבית, שכן ממון הקדש ההולך לאיבוד אין בו מעילה].

- ולמסקנה, אין קושיה מהכתוב הזה על דעת רבי יהודה, כי באמת מותר לקבל מהגוים ממון לבדק הבית, והסיבה שלא רצו לקבל מהם בימי זרובבל, אינה משום שאין מקבלים מהם ממון לבדק הבית, אלא משום שאותם גוים לא היתה כוונתם לסייע לבניין המקדש, אלא לעכב את הבניין, על ידי שיתנו להם להיות שותפים בבניין, ויסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו הבניין עד שיסבו את לב כורש שלא לבנותו, ולכן לא קבלו מהם, אבל כשאין רע בקבלה מהם, מקבלים.

(א) קדשי מזבח של גוים, אין בהם דין מעילה.
(ב) אבל קדשי בדק הבית של גוים, יש בהם דין מעילה.

- לפירוש ראשון של רש"י, הסיבה לכך, שבקדשי מזבח של גוים אין דין מעילה, היא, משום שנאמר בעניין תרומה, "וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלָיו חֶטְא בְּהִרְמִיכֶם אֶת חֻלְבוֹ מִמֶּנּוּ", וכמו כן נאמר בעניין מעילה, "וְנָפֵשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחֶטְאָהּ בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי ה'", ויש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שאין מיתה נוהגת אלא בתרומות בני ישראל, שנאמר, "וְלֹא יִחָלְלוּ אֶת קְדָשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה'", כך אין מעילה נוהגת אלא בקדשי בני ישראל, אבל בקדשי גוים אין מעילה. ודווקא בקדשי גוים הדומים לתרומה, כלומר בקדשי מזבח, שיש בהם קדושת הגוף, כתרומה שיש בה קדושת הגוף, אבל קדשי בדק הבית של גוים, יש בהם דין מעילה.

- ולפירוש שני של רש"י, הסיבה שאין מעילה בקדשי מזבח של גוים, כי קדשי מזבח של גוים, חלוקים מקדשי מזבח של ישראל, כגון לעניין פיגול נותר וטמא, וכמו כן יהיו חלוקים מהם לעניין מעילה. אבל קדשי בדק הבית של גוים, אינם חלוקים מקדשי בדק הבית של ישראל, ולכן גם לעניין מעילה אינם חלוקים, ויש בהם דין מעילה.

דף ו'

לקבל נדבה מגוים לבדק הבית

< לפירוש ראשון של רש"י.

בתחילת בנית בית המקדש, אין מקבלים שום נדבות מהגוים, אפילו לא מים ומלח, שמא אין כוונתם אלא לעכב את הבניין, על ידי שיסמכו עליהם, והם יתעכבו מלתת, ונמצא הבניין מתאחר.

אבל אחר שנשלם הבניין, ובאים גוים לתת נדבה לחזקו, מקבלים מהם דבר שאינו מסוים, אבל דבר מסוים, שנראה לכל, [כאמה כליא עורב], אין מקבלים מהם, משום שגנאי הדבר, ועוד שמתפארים בו.

ומכל מקום, כל זה לעניין נדבת הדיוטות גוים, אבל ממלך גוי מקבלים נדבה אף בתחילת הבניין, כמו שאמר נחמיה, "וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב אֲגִרֹת יִתְּנוּ לִי עַל פְּחֻוֹת עֶבֶר הַנֶּהָר אֲשֶׁר יַעֲבִירוּנִי עַד אֲשֶׁר אָבוֹא אֶל יְהוּדָה. וְאֲגִרֹת אֶל אֶסְף שֹׁמֵר הַפְּרָדִס אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אֲשֶׁר יִתֵּן לִי עֲצִים לְקִרְוֹת אֶת שַׁעֲרֵי הַבִּירָה אֲשֶׁר לַבַּיִת וּלְחֹמַת הָעִיר וְלַבַּיִת אֲשֶׁר אָבוֹא אֵלָיו וַיִּתֵּן לִי הַמֶּלֶךְ כִּינֹד אֱלֹהֵי הַטּוֹבָה עָלַי", והסיבה לכך שמהמלך מקבלים, כי המלך, מאחר שאמר לעשות, שוב אינו חוזר בו, ואין לחוש לעיכוב. [=שאני מלכותא דלא הדרא ביה דאמר שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורא [=אעקור הרים] עקר טורי [=עוקר הרים] ולא הדר ביה]

< לפירוש שני של רש"י.

בתחילה, כשלא היתה אימת גוים על ישראל, לא היו מקבלים מהם שום נדבה לבדק הבית, אפילו לא מים ומלח.

אולם לבסוף, כשנתחזקו הגוים על ישראל, והיתה אימתם עליהם, היו מקבלים מהם נדבה משום אימה.

גוי שהפריש תרומה מתבואתו

אם אמר שהפרישה בדעת ישראל, [י"מ שאמר שתלך תרומתו לאותו מקום שתרומת ישראל הולכת. וי"מ שאמר שישראל אמר לו להפרישה], הרי זו תינתן לכהן.

ואם לא אמר שהפרישה בדעת ישראל, יש לחוש שמא אין כוונתו לתרומה, אלא להקדש, ולכן תרומתו אסורה בהנאה, וטעונה גניזה.

גוי שהתנדב קורה

אם אמר שהפרישה בדעת ישראל, יבנו בה בית כנסת. [ואפילו שם ה' כתוב עליה, די בהסרת מקום השם עם השם, ושאר הקורה מותרת. ואין לחוש שמאחר שכתב עליה שם ה' כוונתו להקדש גבוה].

אבל אם לא אמר שהפרישה בדעת ישראל, יש לחוש שכוונתו להקדש גבוה לשמים, ולכן היא אסורה בהנאה, וטעונה גניזה.

שם שלא במקומו אינו קדוש

לפירוש ראשון של רש"י [שהוא עיקר] – הכותב שם על קורה, אין קדוש אלא מקום השם, ולא כל הקורה, ולכן חותך את מקום השם, וגונזו, והשאר מותר.

ולפירוש שני של רש"י – הכותב שם במקום שאינו ראוי לכך, כגון על גבי קורות וכלים, אינו מתקדש, שאין השם מתקדש, אלא במקום הראוי לכתיבתו, כגון על הנייר, ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו, אבל שם לבדו, נחשב כשם שלא במקומו, ואינו קדוש.

לשנות כספי צדקה

< לדברי רב זביד מנהרדעא, כך אמר רב נחמן אמר רבה בר אבנה אמר רב, מי שאמר, "סלע זו לצדקה", מותר לו לחזור ולהשתמש בה לדברים אחרים, ולאחר זמן ישלם סלע אחרת תחת הראשונה. וכמו כן מותר לו להלוותה לאחרים על מנת שישלמו לאחר זמן. ואין חילוק, בין אם אמר "סלע זו עלי לצדקה", או "סלע זו לצדקה".

< אולם לדברי רב כהנא לא כל הדינים הללו היו פשוטים לדברי הכל.

שמתחילה היו סבורים, שרק לצורך עצמו מותר לאדם להשתמש בסלע שייחד לצדקה, כי מסתבר שעל דעת כן ייחד לצדקה, שאם יצטרך, ישתמש ויתן אחרת תחת הראשונה, אבל לאחרים אין להלוותה. ורבי אמי אמר רבי יוחנן, שאין חילוק בדבר, וכשם שמותר לו עצמו להשתמש בה, כך מותר לו להלוותה לאחרים.

ורבי זעירא אמר שרק כשקיבל עליו בפירוש אחריות שאמר "סלע זו עלי לצדקה" מותר להשתמש בה לצורכו על מנת לשלם אחרת אבל

אמר "סלע זו לצדקה" חייב לתת את הסלע עצמה ואסור להשתמש בה. אולם רבא הקשה עליו אדרבה הסברא נותנת שסלע שקיבל עליה אחריות לא ישתמש בה ורק זו שלא קיבל עליה אחריות ישתמש בה כדי שיחשב כשולח יד ועל ידי זה יתחייב באחריותה. אולם באמת אין חילוק בין זו לזו ובכל אופן מותר להשתמש על מנת לשלם אחרת תחתיה.

-

המאחר לתת צדקה שאמר לתת, עובר באיסור "בל תאחר", כמי שמתאחר מלשלם נדרו.

כספי צדקה שבאו ליד הגבאי

לעיל נתבאר שמותר לאדם לשנות כספי צדקה לצורכו על מנת לתת אחרים תחת הראשונים.

אכן כל זה בכספי צדקה שביד המתנדב, אבל מאחר שהגיעו המעות ליד גבאי צדקה, **אסור להשתמש בהם לצורך אחר מלבד לצדקה**, שמא יצטרכו העניים למעות, ולא יהיו ביד הגבאי לתת להם.

אולם רבי ינאי שהיה גבאי צדקה, היה לווה מעות הצדקה לצורכו, ופורע, והסיבה שהותר לעשות כן, כי כשהיה מתאחר לשלם, היתה יוצאת טובה לעניים, שהיה מעשה את הציבור לתרום יותר, כדי שיהיו בידו מעות, ובכך היתה הצדקה מרובה לעניים.

לשנות חפץ שנדבו אותו לדבר מצווה

כשישראל התנדב מנורה או נר לבית הכנסת, אסור לשנותה להשתמש בה לדבר הרשות. אבל לדבר מצווה אחרת מותר לשנותה, [ואפילו לא נשתקע שם בעליה, שעדיין אומרים מנורה זו היא נדבת פלוני, ואפילו הוא מוחה בדבר].

וכשגוי התנדב מנורה או נר לבית הכנסת, הדבר חמור יותר, וכל זמן שלא נשתקע שם בעליה ממנה, ויש לחוש לכך שימחה כשמשנים מה שנדב, אסור לשנותה, אף לצורך מצווה אחרת.

ומעשה שנדב שעזרק הסוחר הישמעאלי נר לבית הכנסת, ושינו אותו לצורך דבר אחר, [אף שלא נשתקע שם הבעלים ממנה], כי היו סבורים, מאחר שאינו רגיל לבוא לעיר, שהרי הוא מחזר בעיירות לא ימחה אולם אחרים הקפידו עליהם כי היו סבורים שיש לחוש שמא יבוא וימחה.

הגוסס

אם נדר, [שאמר, "דמי פלוני עליי"], וכן אם העריך, [שאמר, "ערך פלוני עליי"], **נדרו נדר, וערכו ערך**, שכל זמן שהוא חי דינו ככל ישראל.

אולם מאחר שעומד למות, אין לו דמים [=שווי], [שאין אדם קונה עבד גוסס], ולכן, מי שנדר לתת את דמיו להקדש, או שהוא עצמו אמר, "דמי עליי", לא נתחייב כלום, כי אין לו דמים.

וכמו כן, מאחר שהוא גוסס, אין לו ערך, שנאמר בעניין ערכין, "וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַפְּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַפְּהֵן", ללמד, שאין ערך אלא לזה שיכול לעמוד בכוחות עצמו, להוציא גוסס, שאינו יכול לעמוד.

היוצא ליהרג

א-ב. אם נדר, [שאמר, "דמי פלוני עליי"], וכן אם העריך, [שאמר, "ערך פלוני עליי"], **נדרו נדר, וערכו ערך**, שכל זמן שהוא חי דינו ככל ישראל.

ג. **אולם** מאחר שעומד למות, **אין לו דמים** [=שווי], [שאין אדם קונה עבד היוצא ליהרג], ולכן, מי שנדר לתת את דמיו להקדש, או שהוא עצמו אמר, "דמי עליי", לא נתחייב כלום, כי אין לו דמים.

ד. **ולעניין אם יש לו ערך**, נחלקו חכמים.

– **לדעת תנא קמא של משנתנו**, היוצא ליהרג **אין לו ערך**, שנאמר "כָּל חַרְם אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת", ללמד, שכל מי שעומד להיות חרום והרוג, אינו בכלל פדיון. [ודווקא אחר שנגמר דינו, אבל קודם שנגמר דינו, יש לו ערך, שנאמר "מִן הָאָדָם" ולא "כל האדם", להוציא מי שלא נגמר דינו שיש לו פדיון].

– **ולדעת רבי חנינא בן עקביא**, היוצא ליהרג **יש לו ערך**, כשאר בני אדם, כי לעניין ערכין אין הדבר תלוי בכך אם עומד למות או לא, וכל שהוא חי יש לו ערך. [והכתוב "כָּל חַרְם אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת", לא בא ללמד על כך שהעומד למות אין לו ערך, אלא בא ללמד דין אחר, והוא, שאף שמצינו, שמומתים בידי שמים, נותנים ממון ומתכפר להם, כגון מי שהרג שורו את איש, שנאמר בו, "הַשּׂוֹר יִשְׁקַל וְגַם בְּעֶלְיוֹ יוֹמָת. אִם כִּפֹּר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִין נִפְשׁוֹ כָּל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו", המומתים בידי אדם, אינם כן, ואין להם פדיון להינצל מהמיתה, שנאמר "כָּל חַרְם אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת", ולא רק חייבי מיתות חמורים, שאין להם כפרה בשוגג כמגדף, אין להם פדיון, אלא אף חייבי מיתות קלים, שיש להם כפרה בשוגג, כרוצח, שכשהוא שוגג הוא מתכפר בגלות, וכמחלל שבת, שכשהוא שוגג הוא מתכפר בחטאת, גם להם אין פדיון, שנאמר, "כָּל חַרְם אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת יוֹמָת", לרבות כל חייבי מיתות, שלא יהא להם פדיון].

יוצא ליהרג שהזיק

< **לדעת תנא קמא של משנתנו** – מי שנתחייב מיתה, ובדרך הוצאתו להורג הזיק ממון אחרים, מאחר שמת בלא לעמוד בדין על כך, **היורשים פטורים מלשלם את הנזק ממונו**. [וכן דעת רבי שמעון בן אלעזר בברייתא הפוטר אותו על מה שחובל באחרים].

והסיבה לכך, כי חוב זה, אף שמתחייב בו מדין תורה, שכן חיוב תשלומי נזק כתובים בתורה, מכל מקום, לדעת תנא קמא, אין בכך להחשיב את החוב ככתוב בשטר, ואם כן נחשב הוא כחוב שבעל פה, ולדעת תנא קמא, מלווה על פה אינם נגבית מהיורשים.

< **ולדעת רבי יוסי** – מי שנתחייב מיתה, ובדרך הוצאתו להורג הזיק ממון אחרים, אף שמת בלא לעמוד בדין על כך, **היורשים חייבים לשלם את**

הנזק ממונו. [וכן דעת תנא קמא בברייתא המחייבו על מה שחובל באחרים].

לדברי רב יוסף, הסיבה לכך, כי אף שלדעת רבי יוסי, חוב זה שמתחייב בו מדין תורה, נחשב הוא כחוב שבעל פה, מכל מקום, דעת רבי יוסי, שחוב שבעל פה נגבה מהיורשים.

ולדברי רבה, הסיבה לכך שהחוב הזה נגבה מהיורשים, [אף שלדעת רבי יוסי מלווה על פה של האב אינה נגבית מהיורשים], כי לדעת רבי יוסי, חוב זה שמתחייב בו מדין תורה, נחשב כחוב שבשטר, וחוב שבשטר נגבה מהיורשים.

👉 ולדברי הכל, אין לומר, שנמתין מלהרגו עד שיעמוד בדין הוא עצמו, על מה שחבל והזיק, ואז יגבו ממנו עצמו את החוב, משום שאין לענות את דינו, שלא להמיתו עד שידונו אותו על מה שחבל והזיק.

החובל במי שיוצא ליהרג

החובלים במי שיוצא ליהרג [בדיני ישראל], פטורים, כי אין לו דמים, ועומד הוא להיות נחבל.

דף ז'

החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו
כשאחד חפר בור ברשות הרבים, ואחר כך נפל בו שור, עושה הבור [=בעל הבור] **חייב לשלם את הנזק לבעל השור.** ומבואר בברייתא, שכן הדין, אף אם נפל השור על החופר, והרגו בתוך הבור.

- **ולדעת האומרים, מלווה על פה גובה מן היורשים, א"נ לדעת האומרים מלווה הכתובה בתורה ככתובה בשטר,** יש להבין כיצד מתחייב החופר לשלם, אף שמת קודם שעמד בדין, כי מיד כשנפל השור, נתחייב לשלם לבעליו את נזקו, ומעתה אף על פי שמת, יורשיו חייבים לשלם תחתיו.

- **אבל לדעת האומרים, שמלווה הכתובה בתורה היא כמלווה על פה, ומלווה על פה אינה נגבית מן היורשים, לא יתחייבו היורשים לשלם את דמי השור לבעליו, אלא אם כן ישבו הדיינים על שפת הבור בשעה שנפל בו השור על החופר,** ונמצא שמיד, קודם שמת החופר בבור, כבר נפסק חיובו בבי"ד, ונעשה כמלווה בשטר.

היוצא ליהרג שמחויב קרבנות

כבר נתבאר, שאין לענות את דינו של היוצא ליהרג, ואין לעכב את הריגתו. ומהטעם הזה, כשהיה מחויב חטאת ואשם, אין אומרים, נמתין מלהרגו עד שיקריבו עליו כל קרבנותיו, אלא ימיתוהו מיד, ולא יקריבו עליו את הקרבנות.

אולם אם כבר נשחטו הקרבנות, ואינם מחוסרים אלא זריקת דם, יזרקו עליו את הדם, והקרבנות כשרים, [ואינם כחטאת ואשם של מי שמת כבר, שהם פסולים, כי כל זמן שלא מת, הוא נידון כחי].

מעוברת שיצאה ליהרג

מעוברת שנגמר דינה למיתה, אין ממתנינים לה עד שתלד, אלא ממיתים אותה מיד, עם עוברת, והסברא לכך היא, כי היא וולדה גוף אחד הם.

אלא שמצד שני היה מקום לומר, שימתינו לה עד שתלד, כי בעניין מכה אשה הרה, שבכך יצאו ילדיה, נאמר, "וְכִי יִנְצוּ אַנְשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יִשְׁיֵת עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים", הרי שהולדות הם כממון האב, והמפילים משלם דמיהם לאב, ואם כן היה מקום לומר, שכשהאם יוצאת ליהרג, אין להפסיד את ממון האב, אלא ימתינו עד שתלד ולא יהרגו הולדות.

ולכך נאמר, "כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְּעֵלְת בַּעַל וּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבְעֵרְתָּ הָרֵעַ מִיִּשְׂרָאֵל" **לרבות את העובר**. [ומהכתוב "שְׁנֵיהֶם" למד רבי יאשיה, שאין חיוב מיתה אלא כששניהם שווים להיות בני עונשים, אבל כשאחד הוא קטן, ואינו בר עונשים, שניהם פטורים].

ואמר רב יהודה, שכשמוצאים אשה כזו ליהרג, מכים אותה תחילה כנגד בית הריון, כדי שימות הוולד תחילה, ולא יהא ניוול בדבר, שתמות היא תחילה, ויצא הוולד לאחר מיתת אמו. [והסיבה שצריכים להכותה כדי להרוג את הוולד, אף שבדרך כלל כשהאם מתה מיתת עצמה, הוולד מת תחילה, כי [אידי דזוטר חיותיה, עיילה ליה טיפתא דמלאך המוות, ומחתכא ליה לסימנים, כלומר] מתוך שחיותו קלה, פגיעת מלאך המות מזיקה אותו מהרה מכל מקום כשמתה על ידי מכת בני אדם, המכה מזיקה לה יותר מלעובר, והיא מתה תחילה].

ישבה על המשבר ממתנינים לה עד שתלד

רש"י פירש, שדין זה אמור במי שעדיין לא נגמר דינה למיתה, שאם כבר ישבה על המשבר ללדת, ממתנינים לה עד שתלד. ומשמע מפירושו, שאם כבר נגמר דינה למיתה, אין ממתנינים לה, אף כשישבה על המשבר.

אולם התוס' פירשו, שדין זה אמור במי שנגמר דינה למיתה, שאף שבדרך כלל אין מענים את הדין, ואין מעכבים אותו, מאחר שכבר ישבה על המשבר, ממתנינים לה, מהטעם האמור בגמרא, שמעתה הוולד נחשב כגוף אחר, ושוב אין להמיתו עם האם, ולכן, על כרחך יש להמתין שתלד, כדי שלא יהרג הוולד שלא כדין.

-

תינוק בן יומו יורש את אמו, ומעתה כשימות אחר אמו, **אפילו בו ביום**, [כגון שילדה אותו ומתה, ואחר כך מת הוא], הרי הוא **מנחיל את אחיו מאביו**, מה שירש מאמו.

אבל אם מתה אמו בעודו עובר, אינו יורש אותה להנחיל לאחיו מאביו, כי כשהאשה מתה כדרכה, העובר מת תחילה, ואין הבן יורש את אמו אחר מותו, להנחיל לאחיו מאביו.

האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת

כלל בידינו, שמחללים את השבת אף על ספק פיקוח נפש, ולכן, אמר רב נחמן אמר שמואל, שכשאשה ישבה על המשבר, ומתה, אף שאין לנו יודעים אם גם עוברה מת, או שעודו חי, מביאים סכין אפילו דרך רשות הרבים, כדי לחתוך את בטנה להוציאו.

ואף שכבר שנינו שמי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כנעני ספק ישראל מפקחים עליו את הגל.

הוצרך שמואל ללמד שגם בעבור ספק פיקוח נפש של וולד מחללים את השבת שהיעה מקום לומר שאין מחללים את השבת אלא עבור מי שכבר נודע שהוא חי [=דהוה ליה חזקה דחיותא] אבל לא עבור עובר, שמעולם לא נודע אם הוא חי או לא [=דלא הוה ליה חזקה דחיותא].

בהמה שנהרגה אסורה בהנאה

בעניין שור הנסקל נאמר "וכי יגח שור את איש או את אשה וַמַּת סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וַיִּבְעַל הַשּׁוֹר נָקִי".

ואמרו חכמים, ממשמע שנאמר "סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר", איני יודע שהוא נבילה, ואסור באכילה, מה תלמוד לומר "וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ", מגיד שאפילו שחטו אחר שנגמר דינו, הרי זה אסור באכילה.

ואין לי אלא שאסור באכילה, אסור בהנאה מניין, תלמוד לומר "ויבעל השור נקי", כאדם האומר לחבירו, יצא פלוני נקי מנכסיו, ואין לו בהם הנאה של כלום.

ומכאן, ששור הנסקל וכל המחובר לו אסור בהנאה, ובכלל זה שער הבהמה.

שער אשה שנהרגה

לדעת רב – כשם שבהמה הנסקלת נאסרת בהנאה, ובכלל זה גם שיערה, כך אשה היוצאת ליהרג נאסרת בהנאה, ובכלל זה גם שיערה נאסר, ולא רק שער גופה עצמו, אלא אף שער אחר שקשרה לשיערה, [=פאה נוכרית], נחשב כמחובר לגופה, ונאסר, אלא שלעניין זה, אם תגלה דעתה, שאינה מחשיבה אותו כמחובר לה, כגון שתאמר, תנו שער זה לבתי, שוב אינו נחשב כגופה, ואינו נאסר עימה. [ועל האופן הזה שנינו, האשה שנהרגה נהנים בשערה].

ולדעת רב נחמן – איסור הנאה של אשה שנהרגת, אינו מחמת דין מיתה שבה, אלא מחמת איסור הנאה באמור בכל המתים, [שנאמר במרים "וַתָּמָת שָׁם מְרִיָּם וַתִּקָּבֵר שָׁם" וכן נאמר בעגלה ערופה "וַיִּעְרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בְּנַחַל", ללמוד בגזרה שווה, שכשם שעגלה ערופה אסורה בהנאה, כך המת אסור בהנאה], ואין בכלל איסור הנאה של מת, אלא דברים שיש בהם מיתה, כעצמותיו ובשרו, אבל שיערו אינו מת, ואינו נאסר, ולכן אף השערות של המתה עצמם, מותרות בהנאה. [וזהו ששנינו, האשה שנהרגה נהנים בשערה].

סליק פרק הכל מעריבין

דף ז'

אין בערכין פחות מסלע

כבר נתבאר בפרק ראשון, שאף על פי שקצבה תורה את הערכין לפי שנות האדם, מי שאין ידו משגת לתת כפי הערך הקצוב לו, הרי זה נותן כפי מה שתשיג ידו, שנאמר "וְאִם מָזֶה הוּא מְעַרְפָּךְ וְהֶעֱמִידוּ לְפָנַי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן".

ומכל מקום, גם מי שהוא עני ביותר, לא יפחות מסלע [=שקל של תורה], ואפילו אין לו לתת סלע, לא יצא ידי חובתו, עד שיתן סלע, שנאמר, "וְכָל עֶרְפֶּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל", ללמד, שאין ערך פחות מסלע.

אין בערכין יותר על חמישים סלעים

מכל הערכין שקצבה תורה, הערך הגדול ביותר הוא חמישים סלעים, האמור לזכר בן עשרים שנה ועד ששים שנה, כמו שנאמר, "וְהָיָה עֶרְפֶּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְפֶּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ".

עני שיש לו יותר מסלע ופחות מהערך הקצוב

כבר נתבאר, שעני שאין ידו משגת לתת כפי הערך הקצוב לו, אינו מחויב לתת כפי הערך הקצוב, ובלבד שלא יפחות מסלע אחד.

ונחלקו חכמים מה דינו, כשיש לו יותר מסלע, אבל אין לו כפי הערך הקצוב, כגון מי שהוא בן עשרים, שהערך הקצוב לו הוא חמישים סלעים, ואין לו אלא חמישה סלעים.

לדעת רבי מאיר – מאחר שאין לו לתת כפי הערך הקצוב, נותן סלע אחד בלבד, שכן לא נאמרו בעניין אלא שני שיעורים, שיעור אחד הוא הקצוב, [וכשהוא בן עשרים, השיעור הקצוב לו הוא חמישים סלעים, שנאמר "וְהָיָה עֶרְפֶּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף"], ושיעור שני, הוא סלע אחד, שנאמר "וְכָל עֶרְפֶּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", ואם כן, מאחר שפטור מהשיעור הקצוב, [=חמישים סלעים], **חייב בסלע אחד בלבד**.

ולדעת חכמים – מאחר שיכול לתת חמישה סלעים, נותן חמישה סלעים, שנאמר, "על פי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן", ללמד, שכפי שיוכל יתן, ומה שנאמר "וְכָל עֶרְפֶּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ", לא נאמר אלא שלא יפחות מסלע, אבל כשיוכל, יתן גם יותר מסלע, כפי שידו משגת.

כשהמעריך עני והנערך עשיר

כבר נתבאר, שמי שאין ידו משגת לתת כפי הערך הקצוב, נותן כפי מה שידו משגת, ודין זה תלוי במעריך ולא בנערך, שנאמר "על פי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן", ולכן,

אם עשיר קיבל עליו ערך עני בן עשרים, מאחר

שיד הנודר משגת לתת חמישים סלעים, הרי זה נותן חמישים סלעים.

ואם עני קיבל עליו ערך עשיר בן עשרים, מאחר שיד הנודר אינה משגת לתת חמישים סלעים, הרי זה נותן כפי שידו משגת.

היה עני והעשיר

כבר נתבאר, שעני שאין ידו משגת לתת כפי הערך הקצוב, נותן כפי מה שידו משגת, ובלבד שלא יפחות מסלע אחד.

ואם בעודו עני, נתן כפי חיובו כעני, מיד יצא ידי חובתו, ומעתה אף אם אחר כך העשיר, אינו צריך להוסיף כלום.

אולם אם העשיר קודם שנתן כפי חיובו כעני, אפילו נתן רוב חיובו, ולא החסיר אלא מעט, מאחר שעדיין לא יצא ידי חובתו, וכבר העשיר, מעתה עליו לתת את כל הערך הקצוב, [וכשהוא בן עשרים, עליו להוסיף עד תשלום חמישים סלעים].

היו בידו [של בן עשרים עני] חמישה סלעים ואמר "ערכי עלי" וחזר ואמר "ערכי עלי"

כבר נתבאר, שמי שאין לו אלא חמישה סלעים, ואמר "ערכי עלי", מאחר שאין ידו משגת לתת כפי הערך הקצוב, [לדעת חכמים] עליו לתת את חמשת הסלעים שידו משגת לתת, ויוצא בכך ידי חובה.

ולהלן יתבאר, מה הדין, כשקודם שיצא ידי חובת הערך הראשון, אמר שוב "ערכי עלי".

א. אם תחילה נתן 4 סלעים לערך השני ולאחר מכן נתן סלע 1 לערך הראשון – יצא ידי חובת שני הערכין.

- ידי הערך השני יצא, כי מאחר שכל חמשת הסלעים משועבדים לראשון, לגבי השני אינו נחשב כמי שיש בידו חמישה סלעים, אלא כמי שאין בידו כלום, ולפיכך, אפילו יתן סלע אחד, דיו, ואם כן, כשנתן 4 סלעים, ודאי יצא ידי חובה. ואין לומר שלא יוכל לתת לערך השני סלעים אלו, שכבר נשתעבדו לראשון, כי [בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה, כלומר=] מאחר שבאמת חייב גם לערך השני, כל זמן שהממון בידו, יכול לשלם לשני, אף על פי שהוא משועבד לראשון.

- וידי הערך הראשון יצא, כי מאחר שכבר נתן 4 סלעים לערך השני, עתה כשבא לתת לערך הראשון, אין בידו אלא סלע אחד, ומאחר שאין ידו משגת לתת יותר, יוצא ידי חובתו בסלע אחד.